

FRA LORENZO TURCHI

Aktualnost sv. Franje
Od suživota do zajedništva i bratstva

ZNANSTVENA KONFERENCIJA

u prigodi osamstote obljetnice smrti sv. Franje Asiškog
Hrvatsko katoličko sveučilište,
Zagreb, 27. listopada 2026.

Propitivati aktualnost franjevačke poruke znači prije svega zapitati se na koji način kršćansko iskustvo koje je živio Franjo Asiški može ponuditi kriterije razlučivanja u razumijevanju nekih dinamika našega vremena. Pritom nije riječ o tome da se u franjevačkome iskustvu traži neposredne odgovore na pitanja koja pripadaju našem, duboko drukčijemu povijesnom kontekstu, već o dopuštanju da budemo izazvani evanđeoskom formom života koju franjevačko iskustvo u sebi nosi, kako bi se razumjela njegova sposobnost da osvjetli prilike i izazove suvremenoga svijeta.

Iz te perspektive ovo izlaganje poprima interpretacijski ključ relacijske naravi, identificirajući bratsku dimenziju kao jedno od teološki najznačajnijih mjesta u franjevačkoj misli. Na nužno sažet način, u ovom ćemo razmišljanju analizirati neke odlomke Franjinih *Opomena*, a zatim ćemo prijeći na dva teksta, uglavnom malo razmatrana, a koji se nalaze u *Asiškome zborniku: Oporuka iz Siene i Kristove pritužbe*, upućene bratu Leonu.¹

Izbor *bratstva* kao ključa čitanja dobiva posebnu važnost u današnje vrijeme, obilježeno *suprisutnošću* i – često teškim – *suživotom* različitih kulturnih, vjerskih i društvenih identiteta. U tome kontekstu Franjino iskustvo omogućuje nam postaviti pitanje od iznimne važnosti za naše vrijeme: *pod kojim uvjetima jednostavan suživot s drugim može prerasti u autentično bratstvo?* Odgovor koji proizlazi iz franjevačkoga iskustva, čini se, ne zahtijeva slabljenje ili ustupanje vlastitoga kršćanskog identiteta kako bi susret bio moguć; odgovor, naprotiv, naznačuje da autentičnije i radikalnije preuzimanje evanđeoske forme otvara prostor za novi odnos s drugim. Kao što je papa Lav XVI. nedavno rekao na susretu mladih u Asizu: »Od sv. Franje učite se evanđeoskom radikalizmu, koji je suprotan fundamentalizmu: on ne čini da budemo slijepi i nasilni, već osjetljivi, pažljivi, uvijek nasljeđujući Isusa i stoga ponizni, gostoljubivi prema svima.«²

Upravo nasljedovanje Krista omogućuje odnos oslobođen logike prisvajanja, zahtijevanja i suprotstavljanja.

Izlaganje ću podijeliti u tri »koraka«, posvećena: obraćenju svoga 'ja'; bratstvu kao vidljivu obliku Evanđelja; bratstvu kao zajedništvu koje treba stalno obnavljati.

¹ Koristit će se prijevodi iz *Franjevačkih izvora*.

² *Razgovor pape Lava XVI. s mladima*, Piazza Santa Maria degli Angeli (Asiz), četvrtak, 6. kolovoza 2026.

1. Prvi korak: Obraćanje vlastitoga 'ja' u *Opomenama*

U ovoj perspektivi čini se veoma učinkovitim usvajanje relacijskoga ključa čitanja, koji je osobno istaknut u *Opomenama*. *Opomene* nisu ograničene samo na moralne poticaje, već su oblikovane kao istinska sredstva za razlučivanje, po kojemu Franjo vodi braću da u konkretnosti odnosā provjeravaju autentičnost vlastitoga evanđeoskog identiteta.

Redigirane vjerojatno u okviru kapitulā slavljenih o Duhovima u Asizu, dvadeset i osam *Opomena* predstavlja svjedočanstvo konkretne vježbe za duhovnu i ljudsku pratnju: riječ je o procesu sastavljenom od suočavanja, savjeta i pomoći u razlučivanju i odabiru onoga što se čini u skladu s dobrom zajedništva (*fraternitas*), u svjetlu svakodnevnih situacija.

U tome vidiku nazire se Franjino duboko relacijsko poimanje kršćanskoga iskustva, u kojemu se autentičnost mjeri načinom na koji se pojedinac odnosi ne samo prema samomu sebi, već i prema braći, prepoznatoj kao Božji dar.

Kao što je primijetio Gilbert Keith Chesterton, Franjo ne gleda na stvarnost na neki neodređen način, već se usredotočuje na pojedinca, na konkretnu osobu, a posebice na brata. Zapravo, ne svraća pozornost na šumu u cjelini, već na svaku pojedinu biljku: »Sveti Franjo je bio čovjek koji nije želio vidjeti šumu na temelju drveća. Želio je vidjeti svako stablo kao zasebnu i gotovo svetu stvarnost, kao Božje dijete, a time kao čovjekova brata ili sestru.«³ Preneseno na razinu bratskih odnosa, ova pozornost prema detaljima i prema partikularnom posebno je istaknuta u *Opomenama*: Franjo promatra što se događa osobi u konkretnome susretu s drugim, nastojeći s posebnim umijećem da se očituju nutarnje dinamike koje taj susret budi.

Budući da se ne možemo zadržavati na svim tekstovima, moguće je identificirati temeljnu jezgru u relacijskoj dinamici, u iskustvu s drugim i, na poseban način, u onome što se događa u sukobima. Zapravo, tek u odnosu s drugim koji može proturječiti, povrijediti ili pogriješiti, jasno se očituje evanđeoska kvaliteta kojom pojedinac odgovara na konkretne životne situacije.

U *Opomeni XI*, Franjo navodi:

»Ništa osim grijeha ne smije uznemiriti slugu Božjega. Pa kako god neka osoba griješila, a sluga se Božji zbog toga bude smućivao i srdio, ali ne iz ljubavi, on taj grijeh *zgrće sebi kao blago* (usp. Rim 2, 5). Onaj sluga Božji koji se ne srđi i ne smućuje ni zbog čega, ispravno živi bez ičega svoga. I blago njemu jer, dok daje caru carevo, a Bogu Božje (Mt 22, 21), njemu ništa ne ostaje.«⁴

Ovdje valja uočiti jednu pojedinost koja je od posebne važnosti: »relacijsko zlo« ili grijeh drugoga, čak ni u svojoj stvarnosti, ne određuje nužno kvalitetu moga odgovora. Drugi, zapravo, prema Franjinoj logici, ne predstavlja »uzrok« nemira, već postaje mjesto provjere sposobnosti za očuvanje ljubavi, čak i kada je odnos ranjen.

³ G. K. Chesterton, *San Francesco d'Assisi*, 72.

⁴ Franjo Asiški, *Opomene XI*, FF 160.

U tome svjetlu, dopustiti da nama ovlada srdžba nosi sa sobom jedinstven paradoks: upravo onaj tko je pozvan živjeti *sine proprio*, bude doveden do toga da prisvoji ono što bi trebao pustiti, »zgrćući« krivnju na sebe. Franjo tako govor o siromaštvu prenosi na područje odnosā: življenje bez ičega svoga oblikovano je kao nutarnja sloboda u neprisivajanju pretrpljenoga zla i kao sposobnost da u postupcima ne budemo vođeni ni ogorčenošću ni prohtjevima.

Takvim govorom, u kojemu se nazire trag njegova trgovačkog iskustva, Franjo velikom vještinom pokazuje da dobro poznaje razliku između dobrog i lošega djelovanja; to akumuliranje ili zgrtanje – doslovce, preuzimanje za sebe krivnje kao blaga (*thesaurizat sibi culpam*) – suprotstavlja se logici velikodušnosti koju će mladi asiški trgovac, isprva živeći rasipno i nepromišljeno⁵, pravo iskusiti tek u susretu sa siromasima.

Ova dinamika dodatno se produbljuje u *Opomeni X* u kojoj Franjo još odlučnije preusmjerava pozornost s drugoga na subjekt, pozivajući da se odgovornost za vlastiti grijeh ne pripisuje vanjskom svijetu ili drugomu:

»Ima ih mnogo koji često, dok griješe ili trpe nepravdu, optužuju neprijatelja ili bližnjega. Ali nije tako: jer svatko u svojoj vlasti ima neprijatelja, to jest tijelo, po kojemu griješi. Stoga *blago onome služi* koji takvoga neprijatelja, predana njegovoj vlasti, bude držao zaslužjenim i mudro se čuvao njega; jer dok to bude činio, nijedan drugi neprijatelj, vidljivi ili nevidljivi, neće mu moći nauditi.«⁶

Pravoga neprijatelja, poistovjećena s vlastitim »tijelom«, treba razumjeti ne u dualističkom smislu, već kao izraz »sebičnoga i negativnoga *ja*«⁷ koje se protivi evanđeoskom putu. U tome svjetlu tijelo se ne podudara s cjelokupnošću osobe, već označava onu ljudsku dimenziju koja se, obilježena sebičnošću, ne otvara autentičnom putu nasljedovanja i na kraju se zapliće u vlastitim izborima.⁸ Takva identifikacija, međutim, ne podrazumijeva obscenjenje tjelesnosti, čak ni u onodobnome povijesnom kontekstu, obilježenu raširenim nepovjerenjem prema tjelesnoj dimenziji ljudske osobe. Kod Franje, zapravo, prijezir nije usmjeren prema tijelu kao takvom, već samo prema njegovim sklonostima koje se očituju u »njegovim manama i grijesima«⁹.

Time se ocrta snažan poziv na osobnu odgovornost: svatko je čuvar vlastitih postupaka i reakcija. Blaženstvo proizlazi iz sposobnosti da se »ima moć« nad samim sobom, tj. iz »nutarnjega vladanja sobom«, a ne iz pripisivanja drugomu onoga što ovisi o vlastitoj volji. Franjo još jednom iznenađuje ukazujući na put koji nije ni neposredan ni lagan: njegova stalna pozornost prema onom što nije autentično evanđeoski, čini ga istinski budnim pred najsuptilnijim oblicima samoobmane.

⁵ Toma Čelanski, *Život blaženog Franje*, I, 2, FF 320.

⁶ Franjo Asiški, *Opomene X*, FF 159.

⁷ Usp. A. Ciceri, *Le Ammonizioni*, 146.

⁸ Usp. A. Ciceri, 146.

⁹ Franjo Asiški, *Nepotvrđeno pravilo*, XXII, 5-6, FF 57.

Ako *Opomene* X i XI vraćaju pojedinca na odgovornost za vlastite reakcije, *Opomena* XIV, pod naslovom »Siromaštvo duha«, omogućuje nam još jedan korak naprijed, pokazujući da upravo odnos s drugim otkriva ono na što je naše »ja« još uvijek navezano. Franjo primjećuje da se mnogi, unatoč tomu što su se predali strogim asketskim vježbama, duboko uznemiruju zbog tek jedne uvredljive riječi – *de solo verbo* – ili kada dožive ono što smatraju gubitkom:

»Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko. (Mt 5, 3) Mnogi su koji ustrajnim molitvama i poslovima zadaju svojim tijelima mnoga odricanja i mrtvljenja, ali samo zbog jedne riječi koja im se čini kao nepravda prema njima, ili zbog kakve stvari koja im se oduzima, *odmah se pokolebaju* (Mt 13, 21) i uzbune. Oni nisu siromašni duhom jer onaj tko je zaista siromašan duhom, mrzi samoga sebe (usp. Lk 14, 26), a ljubi one koji ga *udaraju po obrazu* (Mt 5, 39).«¹⁰

Ako smo prije govorili o zgrtanju, ovdje se umjesto toga pojavljuje naizgled suprotna logika, logika oduzimanja. Upravo kada mu se nešto oduzme, pojedinac pokazuje što doista smatra »svojim«. Gubitak, koji za Franju simbolično predstavlja akumulirano, a sada izgubljeno »blago«, tako postaje kriterij koji otkriva unutarnjost osobe: uvredljiva riječ, oduzeto dobro ili uskraćeno priznanje lako otkrivaju navezanosti koje mogu biti skrivene čak i iza života koji se izvana doima asketskim.

Tako Asižanin smatra siromahom ne samo nekoga tko je lišen materijalnih dobara, nego i onoga tko ne zgrće prolaznu i narcisoidnu ljubav prema sebi i tko se odriče idealizirane slike vlastitoga savršenstva. U tom smislu izraz »mrziti samoga sebe« ne treba shvaćati negativno, već kao odbacivanje autoreferencijalnoga »ja« po kojemu je pojedinac sklon staviti sebe ispred Boga i smatrati se krajnjom normom vlastitog djelovanja. Blažen nije onaj tko se ravna prema slici o sebi, izgrađenoj i branjenoj raznim prohtjevima i željama, ili pak prema slici temeljenoj na samohvali i na okrivljivanju drugih; blažen je tko pristaje ne biti u središtu, priznajući vlastitu istinu pred Bogom i drugima. U tome svjetlu potvrđuje *Opomena* XIX pokazuje svu svoju snagu, kada Franjo kaže: »koliko čovjek vrijedi pred Bogom, toliko vrijedi i ne više«¹¹.

Siromaštvo tako poprima izrazito relacijsko značenje koje ne dokida nego nadilazi materijalnu dimenziju: siromaštvo se očituje u načinu na koji pojedinac pristupa onomu što posjeduje i, prije svega, drugima. Stoga emocije poput uznemirenosti i srdžbe nastaju kada se prema drugima uspostave oblici »pretenciozne ovisnosti«. Zahtjevi, očekivanja i iluzije usmjereni na druge tada postaju prava kritična točka: kada ne budu zadovoljeni, izazivaju reakcije tjeskobe i srdžbe.

Franjo stoga poziva da prepoznamo i razotkrijemo takve unutarnje dinamike, pokazujući put slobode koji prolazi kroz odvajanje od svakog oblika prisvajanja, također i iznad svega u odnosima. Dovoljna je »samo jedna riječ« – *de solo verbo* – da se naruši ravnoteža koja je samo naizgledna, izvanjska: Franjo ovdje vješto, i ne bez

¹⁰ Franjo Asiški, *Opomene* XIV, FF 163.

¹¹ Franjo Asiški, *Opomene* XIX, 2, FF 169.

stanovite ironije, zapaža da je ponekad teže prihvatiti mali otpor od drugoga, nego suočiti se s velikim pokorama koje smo sami slobodno izabrali.

Na tome tragu valja promatrati i »proračunatu recipročnost«, izrijeком spomenutu u *Opomeni XVII*. Čovjek griješi kada teži da od drugih primi više nego što je spreman dati Bogu.¹² Radi se o »trgovačkom« mentalitetu koji pretvara odnose u razmjenu i uvodi natjecateljsku logiku. Naprotiv, ispravan stav je sposobnost da se ne upadne u oholost i da se sebe ne smatra boljim od drugih.¹³

Za Franju je ključno očuvati stav »uzdarja« (restitucije) Gospodinu svega primljenog dobra.¹⁴ U taj vidik uklapa se i *Opomena XVIII*, koja s pomoću teme suosjećanja dodatno produbljuje relacijsku dimenziju: podnositi drugoga u njegovoj krhkosti – *fragilitatem* – baš kako bi svatko želio da bude podnošen.¹⁵ Ovdje Asižanin izravno prevodi evanđelje u životnost, pokazujući da ljubav nije apstraktno načelo, već konkretan čin uzdarja. Primljena »dobra« – shvaćena kao talenti, mogućnosti – ne smiju se ljubomorno zadržati za sebe, već ih se treba vratiti Onomu koji je njihov izvor; inače se gube.

U konačnici, može se reći da se za Franju »svaki sukob među braćom odnosi na sukob s Bogom«¹⁶, jer iza svakoga oblika svađe stoji implicitna pobuna protiv Boga, koji ti je dao upravo toga brata. S tog vidika, kada Franjo definira zavist kao grijeh bogohuljenja¹⁷, namjerava razotkriti ono unutarnje »mrmljanje« koje je usmjereno protiv Darivatelja svakoga dobra.

Tako se obraćenje vlastitoga 'ja' pojavljuje kao prvi preduvjet bratstva: Franjo poziva da razoružamo onaj unutarnji prostor u kojemu se drugoga pretvara u protivnika, konkurenta ili dužnika. Evanđeosko siromaštvo tada postaje sloboda od zahtijevanja i prisvajanja, uvjet da brat bude istinski prihvaćen kao dar.

2. Drugi korak: Bratstvo kao vidljivi oblik Evanđelja – Oporuka iz Siene

Druga postaja ovoga razmišljanja omogućuje nam napraviti još jedan korak: promatrati kakav uistinu oblik poprima odnos preobražen Evanđeljem. Za Franju, naime, bratstvo nije tek okružje u kojem se nasljedovanje živi, nego bratstvo postaje vidljivo očitovanje nasljedovanja. Takav pristup posebno se otkriva u *Oporuci iz Siene*, kratkom tekstu koji se općenito malo razmatra, a koji nam omogućuje da se približimo Franjinim posljednjim željama. Franjo se, teško bolestan, u travnju 1226. nalazi u Sieni radi liječenja poteškoća s vidom¹⁸ i, osjećajući da je blizu smrti, daje zapisati, u najosnovnijim crtama, ono što je želio prenijeti svojoj braći:

»'Piši da blagoslivljam svu svoju braću koja se sada nalaze u Redu kao i one koji će stupiti u Red, sve do nakraj svijeta.' Bio je naime običaj da, kad bi se

¹² Usp. Franjo Asiški, *Opomene XVII*, FF 166.

¹³ Usp. Franjo Asiški, *Opomene XIX*, FF 169.

¹⁴ Usp. Franjo Asiški, *Opomene XVIII*, FF 168.

¹⁵ Usp. Franjo Asiški, *Opomene XVIII*, FF 167.

¹⁶ Usp. G. Salonia, *Odòs*, 89.

¹⁷ Usp. Franjo Asiški, *Opomene VIII*, FF 157.

¹⁸ Usp. Toma Čelanski, *Vita beati Francisci*, FF 502.

braća sabirala na kapitul, Franjo na kraju kapitula blagoslovi i odriješi svu prisutnu braću, kao i sve druge koji pripadaju Redu, a također je blagoslivljao i sve one koji će u nj ući u budućnosti. I ne samo prilikom kapitula, već je vrlo često blagoslivljao svu braću koja su u Redu i one koji će doći kasnije. A blaženi mu Franjo reče: 'Budući da zbog iznemoglosti i boli ne mogu govoriti, ukratko ću svojoj braći očitovati svoju volju ovim trima riječima: da meni na spomen i na spomen moga blagoslova i moje oporuke moja braća uvijek ljube jedan drugoga, da uvijek ljube i opslužuju našu gospođu svetu Siromaštinu i da uvijek budu odana i podložna prelatima i cjelokupnom kleru svete Majke Crkve.' Običavao je opomenuti braću da se boje zla primjera i da ga se čuvaju. Osim toga, prokleo je sve koji svojim opakim i zlim primjerima navode ljude da pogrđuju Red i život braće i govore protiv braće, svete i dobre, koji se zbog toga moraju sramiti i postaju malodušna.«¹⁹

Bolešću prisiljen da u »tri riječi« sažme ono što želi ostaviti svojoj braći, Franjo svodi svoje iskustvo na nekoliko bitnih čimbenika: uzajamnu i bratsku ljubav, opsluživanje siromaštva i, naposljetku, poslušnost Crkvi, vidljivoj u njezinim službenicima.²⁰ U tome nizu smještanje bratstva na prvo mjesto zadobiva posebnu vrijednost: kada se iz riječi ima iščitavati bit, valja uočiti da se prva uputa tiče načina na koji su braća pozvana živjeti zajedno: »uvijek se uzajamno ljubiti i poštivati«.

Uzajamna ljubav otkriva duboko relacijsku narav franjevačkoga iskustva: bratstvo nije tek puka organizacijska danost, već konkretno mjesto na kojemu se osvjedočuje autentičnost evanđeoskoga nasljedovanja. Uzajamna ljubav i poštovanje postaju temeljni kriterij zajedničkoga života, po kojemu se Evanđelje čini vidljivim. Kvaliteta bratskih odnosa tako poprima snagu svjedočenja.

U tome svjetlu možemo razumjeti Franjinu zabrinutost za *loš primjer*, odnosno za ponašanja koja, proturječeći evanđeoskom obliku života, ne samo da dezorijentiraju druge, nego i potkopavaju samu vjerodostojnost bratstva, izlažući ga sudu i sablažnjavanju svijeta.

Na sličan način i opsluživanje siromaštva poprima jasnu relacijsku vrijednost: siromaštvo se ne svodi na odricanje od materijalnih dobara, već podrazumijeva slobodan i neprisivajući način bivanja u odnosu na druge i na stvari. Siromaštvo, zapravo, oslobađa pojedinca od svakoga oblika posjedovanja i posezanja, čineći autentično bratstvo mogućim, bratstvo koje nije temeljeno na gospodarenju ili na sebičnom interesu.

Naposljetku, i sama poslušnost Crkvi smještena je unutar relacijske dinamike: ne kao puka izvanjska podložnost, već kao posvještenje pripadnosti i širega zajedništva. Poslušnost Crkvi izražava Franjinu želju da očuva vlastito iskustvo unutar tijela koje

¹⁹ Asiški zbornik, 59, FF 1587.

²⁰ Usp. Franjo Asiški, *Spisi*, 522-523.

je Crkva, izbjegavajući svaki oblik usmjerenosti na sebe (autoreferencijalnosti) i čuvajući životnu povezanost s institucijom.

Na taj način, tri upute nisu postavljene tek jedna uz drugu, već su duboko jedinstvene i povezane: one predstavljaju oblik života u kojemu odnos s braćom, odnos prema materijalnim dobrima i povezanost s Crkvom, postaju konkretno mjesto na kojem se Evanđelje aktualizira.

3. Treći korak: Bratstvo kao zajedništvo koje treba obnavljati – tri Kristove pritužbe bratu Leonu

Godine 1276., tijekom Generalnoga kapitula u Padovi, Jeronim iz Ascolija inicirao je prikupljanje sjećanja i uspomena vezanih za sv. Franju. U taj okvir smješta se i *Asiški zbornik* (nastao poslije sv. Bonaventure, ali možda i nakon 1276.), koji se može tumačiti kao odgovor na ovaj poziv: jedan nepoznati brat predložio je prikupljanje i daljnje prenošenje značajnih ulomaka iz sjećanja braće koja su živjela s Franjom.²¹ Dokument čuva također tragove svjedočanstava prikupljenih i poslanih Krescenciju iz Jesija 1244. godine, a koji se čuvao u arhivu Samostana sv. Franje u Asizu (*Sacro Convento*) i koji je izbjegao uništenje *legendi* 1266. godine. Među tim materijalima nalaze se i dragocjena svjedočanstva trojice drugova – Leona, Anđela i Rufina.

Među materijalima koji su ušli u *Asiški zbornik* nalazi se kratka i jedinstvena pripovijest, koja pripada takozvanim *Verba sancti Francisci*²² i u kojoj se braći ne obraća Franjo, već sam Krist, koji razgovara s bratom Leonom. Sadržaj razgovora ponovno se tiče bratskog života i, što je znakovito, onoga što ga može ugroziti:

»Gospodin Isus Krist jednom je zгодom rekao bratu Leonu, drugu blaženoga Franje: 'Žalostim se zbog braće.' Brat Leon ga je upitao: 'Zbog čega, Gospodine?' A Gospodin reče: 'Zbog tri stvari. Prvo, što ne priznaju mojih dobročinstava koja im, kako ti je znano, danomice pružam, dajući im što im je potrebno, iako oni *niti siju niti žanju* (usp. *Lk* 12, 24). Drugo, što *cijeli dan* mrmljaju i provode u *besposlici* (usp. *Mt* 20, 26). Treće, što često jedni druge izazivaju na srdžbu, a ne izmiruju se i ne opraštaju nanesenu im nepravdu.'«²³

U tome tekstu, u kojem se Gospodin obraća bratu Leonu, tri pritužbe naznačuju tri krhkosti zajedničkoga života: nesposobnost prepoznavanja primljenoga dobra, lijenost koja prerasta u mrmljanje i srdžbu koja sprječava da se ponovno živi međusobna ljubav. Obratno: tri pritužbe iziskuju tri stava neophodna za bratstvo: zahvalnost, budnost i opraštanje. Bratstvo se tako pojavljuje kao stvarnost koja se, upravo zato što je povjerena ljudskoj slobodi, nikada ne može smatrati konačno

²¹ Usp. *Uvod*, u *Asiški zbornik*, 12-14.

²² Usp. E. Pásztor, *Francesco d'Assisi e la «questione francescana»*, 167-206.

²³ *Asiški zbornik*, 21, FF 1566.

stečenom. Kristov prijekor stoga je usmjeren protiv određene popustljivosti Manje braće, koja su pozvana svjedočiti uzornost života.²⁴

Prije svega, odsutnost zahvalnosti naznačena je kao jedan od glavnih nedostataka: braća neprestano primaju darove, a ipak riskiraju da ih ne prepoznaju. Zahvalnost postaje bitan stav koji usmjerava odnos s Bogom na povjerenje u njegovu providnost: oslanjanje na Lukin evanđeoski odlomak o gavranima koji »niti siju niti žanju«²⁵ podsjeća na Božju brigu kojom se brine o njima hraneći ih.

Na drugome mjestu, povezivanje lijenosti i mrmljanja upućuje na jednako značajnu dinamiku: kada ponestane budnosti nad sobom, pogled se lako preusmjeri na nedostatke drugih, stvarajući jadikovanja i nezadovoljstvo. I ovdje se pojavljuje relacijska dimenzija, jer mrmljanje narušava zajedništvo i stvara otpor stvarnosti kakva jest te pretvara drugoga iz 'primljenog brata' u objekt osude i pritužbe.

Na kraju, treća zamjerka vodi do najdelikatnije točke bratstva: »jedni druge izazivaju na srdžbu, a ne izmiruju se«. Franjo ne pretpostavlja da je bratstvo imuno na sukobe. Naprotiv, mogućnost ljutnje i uvrede urezana je u samu konkretnost odnosa. Stoga, ono što odlikuje evanđeosko bratstvo nije odsutnost sukoba, već sposobnost da sukob ne učinimo konačnim. Praštanje unosi u odnose mogućnost novoga početka: omogućuje izmirenje i »povratak međusobne ljubavi« i upravo zbog toga pokazuje da se bratstvo mora stalno obnavljati s pomoću opraštanja, nadvladavajući logiku prohtjeva i ogorčenosti.

Ova tri elementa mogu se zajedno čitati kao poziv na radikalnu predanost u odnosima prema Bogu i braći: biti zahvalni, ne zatvarati se u sebe i čuvati odnose znači, u konačnici, ne tražiti vlastitu korist ili priznanje. Čovjek, naime, lako može činiti dobro s ciljem da bi stekao poštovanje ili odobravanje; naprotiv, primjer koji je Franjo pokazao svojoj braći, poziva nas na unutarnju slobodu koja se očituje u stvaranju prostora za Boga, kroz proces lišavanja samoga sebe, što postaje istinskim bogatstvom.

U tome pogledu čak i ono što se čini zahtjevnim ili neželjenim, moguće je živjeti u sjedinjenosti s Gospodinom: prihvaćanje onoga što ne želiš postaje konkretan način ulaska u iskustvo koje Franjo naziva »poslušnošću u ljubavi«²⁶, koja ne traži ono što za sebe smatra boljim i korisnim.

Ako je sjećanje koje je prenio brat Leon bilo usmjereno na jamčenje vjernosti Franjinoj nakani, značajno je da to svjedočanstvo – koje je prenio *socius* svetoga Franje, koji je s njime dijelio osobitu bliskost i životnu ustrajnost – zavrijedi posebnu snagu autentičnosti. Onaj tko je bio istinski Franjin »brat«²⁷, slijedeći njegove stope i osluškujući njegove poticaje, kao i nadahnuća koja mu je Duh upućivao, može s punim pravom ponuditi vjerodostojno svjedočanstvo vrijedno pozornosti.

²⁴ Usp. Pásztor, *Francesco d'Assisi*, 224.

²⁵ Lk 12, 24.

²⁶ Franjo Asiški, *Opomene* III, FF 149.

²⁷ *Pismo bratu Leonu*, FF 249-250.

Zaključak

Tri zajedno prijedena koraka omogućuju prepoznavanje jedinstvene dinamike. Bratstvo za Franju ne proizlazi poglavito iz strategije usmjerene na pomirenje razlika, već iz procesa obraćenja koje uključuje: obraćenje vlastitoga 'ja', oslobođenje od prohtjeva, prihvaćanje drugoga, sposobnost za praštanje i trajno obnavljanje zajedništva. Bratstvo, stoga, nije stečena danost niti zamišljeni ideal, već forma (način) evanđeoskog življenja, koju se mora stalno birati, čuvati i obnavljati.

Osamsto godina nakon Franjine smrti snaga i suvremenost njegove karizme mogu se prepoznati u prijelazu od jednostavnoga suživota na bratstvo. U vremenu kada blizina različitih kulturnih, religijskih i društvenih stvarnosti nužno ne potiče na susret, nego, naprotiv, može hraniti udaljenost i protivljenje, Franjo nastavlja postavljati bitno pitanje: što omogućuje prepoznati u drugome ne samo nekoga s kim treba živjeti, nego brata?

Franjevački odgovor naznačuje da takav mogući susret ne traži nikakav oslabljeni kršćanski identitet; naprotiv, pokazuje kako autentičnije prihvaćanje evanđeoske forme života može stvoriti novi način odnosā. Drugi tada ne postaje tek onaj s kojim moramo naučiti zajedno živjeti, već onaj po komu se potvrđuje i osvjedočuje istinsko nasljedovanje. Bratstvo nije samo društveni ideal; ono postaje: vidljiv oblik Evanđelja, sposobnost da se u drugome prepozna dar koji ne mogu posjedovati, sloboda kojom ne mogu vladati i brat s kojim sam stalno pozvan obnavljati zajedništvo.

Možda se upravo ovdje očituje jedan od najdubljih razloga aktualnosti franjevačke poruke: Franjo nam ne predaje bratstvo kao već dostignutu stvarnost, već kao evanđeosku mogućnost, uvijek i iznova povjerenu našoj slobodi.

Razlike, dakle, nisu nužno predodređene da postanu razlog za udaljenost ili protivljenje: nošene iskustvom obraćenja, odricanja (lišavanja sebe) i opraštanja, mogu postati mjesto na kojemu Evanđelje rađa istinsko bratstvo.

[Prijevod: fra Ante Crnčević]